

## มนุษยนิยม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน ในสังคมไทย

Humanism, human dignity and human rights in Thai society

สิทธิพันธ์ พุทธหนู<sup>1</sup> พรนัชชา พุทธหนู<sup>2</sup> & จักรภพ สรมณี<sup>3</sup>

Sittipan Buddhahun, Pornnatcha Buddhahun

& Jakkrapob Sornmanee

Corresponding author: sittipan@hotmail.com

Received: 2/11/64 Revised: 16/11/64 Accepted: 16/11/64

### บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษาทำความเข้าใจกับแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องมนุษยนิยม ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชน โดยศึกษาเจาะลึกด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ถึงฉบับปัจจุบัน ว่าได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องพิทักษ์ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของสังคมไทยมากน้อยเพียงใดในเชิงเปรียบเทียบ ศึกษาองค์การภาคีรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการนี้ รวมทั้งศึกษาสถานการณ์ที่ข้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยระหว่างปี พ.ศ. 2560 ถึง 2564 เพื่อประเมินความสัมฤทธิ์ผลของการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ

---

<sup>1</sup> นักวิชาการอิสระ

<sup>2</sup> คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

<sup>3</sup> คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผลการวิจัยพบว่า นักวิชาการได้ให้ความหมายของมนุษยนิยม ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชนไว้หลากหลาย โดยภาพรวมมองว่ามนุษย์แต่ละคนต่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน และใครจะละเมิดไม่ได้ รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องสนับสนุน ส่งเสริม รวมทั้งปกป้องไม่ให้เกิดการละเมิด หรือมีการรอนสิทธิที่มนุษย์พึงมี สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทย พบว่าแม้รัฐจะกำหนดไว้เป็นกติกาในรัฐธรรมนูญ และกำหนดให้ปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นวาระแห่งชาติ มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความร่วมมือสอดส่องดูแล แต่ก็พบว่ามีกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการกระทำที่ส่งผลให้ศักดิ์ศรีของความเป็นคนของคนไทยด้อยค่าลงตลอดเวลา

**คำสำคัญ:** มนุษยนิยม; ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์; สิทธิมนุษยชน

## Abstract

This research is a documentary research. The researcher is interested in understanding the concepts and principles related to humanism, human dignity and human rights. Moreover, it aimed to analyze the content (content analysis) of the Thai constitution of the year 1997 to the present to make it understandable how much emphasis has been placed on protecting the human dignity of the members of Thai society. It intended to explore the government organizations responsible for this and also

included studying the situation related to human rights in Thai society between 2017 and 2021 to assess the effectiveness of state law enforcement. The results showed that scholars have given the various meanings of humanism, human dignity and human rights. Overall, they claimed that each human being has the dignity of being equal which cannot be violated. States have a duty to support, promote and prevent such violations or deprivation of the human rights. Concerning the situation in Thailand, it was found that although the state has set rules in the constitution and make human rights issues a national agenda, there are various government agencies and private sectors to cooperate and supervise, but there were violations of human rights, including actions that result in the deterioration of the dignity of the Thai people happened all the time.

**Keywords:** humanism; human dignity; human rights

## บทนำ

แนวคิดเรื่องมนุษยนิยม (Humanism) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นอุดมการณ์ที่สำคัญซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างเป็นสากล โดยที่ มนุษยนิยม โดยสรุปหมายถึง หลักการที่เชื่อว่า

มนุษย์ต่างมีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจ ภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลมีอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) นั้นนับเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ในแง่ของการให้คุณค่าแก่ความเป็นคน ว่าทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่กำหนดสิทธิมาตั้งแต่เกิด โดยที่ใครจะมาละเมิดไม่ได้ สิทธินี้รวมไปถึงสิทธิในการมีชีวิต และมีความมั่นคงในชีวิต เพราะคนทุกคนที่เกิดมาบนโลกมีศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์เหมือนกัน ดังนั้น การปฏิบัติต่อกันของผู้คนในสังคมจึงต้องเคารพในความเป็นมนุษย์ ไม่ทำร้ายร่างกาย หรือทรมานอย่างโหดร้าย ตลอดจนการกระทำใดๆ ที่ถือเป็นการเหยียดหยามความเป็นมนุษย์ ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการรับรองอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศ อนุสัญญา และปฏิญญาระหว่างประเทศหลายฉบับ แต่จะพบได้ว่าสังคมในปัจจุบันมักจะมีการละเลยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากประการสำคัญคือ แต่ละสังคมมีการให้คุณค่าของคนแตกต่างกัน สถานภาพทางสังคมของคนแต่ละคนหาใช่ตัวชี้วัดว่าคนๆ นั้นมีศักดิ์ศรีของมนุษย์หรือไม่ หรือมีมากน้อยกว่ากัน แต่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คือ การให้คุณค่าความเป็นคนตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเกิดมาเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง คนแข็งแรงหรือคนพิการ คนฉลาดหรือคนโง่ คนรวยหรือคนจน นายกรัฐมนตรีหรือคนกวาดถนน ต้องถือว่าคนทุกคนมีคุณค่าเท่ากัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่า

เทียมกัน รัฐหรือสังคมจึงต้องปฏิบัติต่อสมาชิกทุกคนเสมอหน้ากัน เพราะถือเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีเหมือนกัน นั่นเอง

จากกติกาสากลที่อิงกับแนวคิดมนุษยนิยมนี้เอง ที่แต่ละประเทศซึ่งให้การรับรองต่างก็ไปยกร่างกฎกติกาภายในเพื่อให้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ได้รับการปกป้องพิทักษ์รักษาอย่างแท้จริง เพื่อให้คนได้รับการปฏิบัติเยี่ยงคนไม่ใช่เยี่ยงสัตว์ ทั้งนี้หมายรวมถึงประเทศไทยด้วย กรอบกติกาที่สำคัญที่แต่ละรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการนี้คือ รัฐธรรมนูญ นั่นเอง รัฐธรรมนูญนับเป็นกฎหมายสูงสุด เป็นกติกาของสังคมที่นอกจากจะวางกรอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการแล้ว ส่วนสำคัญที่จะขาดเสียมิได้คือ การให้หลักประกันกับสมาชิกของสังคมในเรื่องสิทธิและหน้าที่ทั้งในส่วนขององค์กรทางการเมืองที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการใช้อำนาจทั้งสามเพื่อประโยชน์สุขของสมาชิกทุกคนแล้ว และสิทธิหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนในฐานะที่เป็นราษฎร อีกด้วย

แต่ไม่ได้หมายความว่าสังคมใดมีกฎกติกาออกมากำกับพฤติกรรมของคนในสังคมมากมาย แล้วสังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุข ผู้คนเคารพในเกียรติศักดิ์ของกันและกัน ก็หาไม่ สิ่งที่จะมาเป็นตัวบ่งบอกถึงประสิทธิภาพของกฎกติกาใดๆ อยู่ที่การบังคับใช้กฎกติกานั้นๆ ต่างหาก

ด้วยเหตุนี้ ในทุกสังคมจึงต้องพึงพาอาศัยเครื่องมือการบังคับใช้กฎหมายที่สำคัญที่รู้จักกันในฐานะที่เป็นกลไกของรัฐ (government machinery) ที่สำคัญ ซึ่งก็คือ “ระบบราชการ” นั่นเอง

ประเด็นที่ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษาจึงมุ่งที่การทำความเข้าใจกับแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องมนุษยนิยม ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชน โดยศึกษาเจาะลึกด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ถึงฉบับปัจจุบัน ว่าได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องพิทักษ์ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของสมาชิกสังคมไทยมากน้อยเพียงใดในเชิงเปรียบเทียบ ศึกษาองค์การภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการนี้ รวมทั้งศึกษาสถานการณ์ที่ข้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 ถึง 2564 เพื่อประเมินความสัมฤทธิ์ผลของการบังคับใช้กฎหมายของรัฐด้วย

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษยนิยม
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
3. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน
4. เพื่อศึกษาสถาบันของประเทศไทยที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน
5. เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่ข้องเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และหลักสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 ถึง 2564 เท่านั้น

## วิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยใช้เอกสารปฐมภูมิ คือ รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540, 2550 และ 2560 พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด กฎหมาย ข้อบังคับ และเอกสารทุติยภูมิ คือ เอกสาร หนังสือ ตำรา วารสารและบทความที่เกี่ยวข้องโดยเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย ซึ่งเกณฑ์ที่สำคัญประกอบด้วย 1) ความจริง 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ 3) การเป็นตัวแทน และ 4) ความหมาย รายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์ต่างๆ สรุปได้ดังนี้ (Scott, 1990, pp. 1-2)

1. ความจริง (authenticity) หมายถึง ผู้วิจัยจะต้องคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสารที่แท้จริง (origin) ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การพิจารณาว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่ให้ข้อมูลแท้จริงหรือไม่ จะเกิดขึ้นจากการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนหรือหน่วยงานที่เขียนเอกสารว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร รวมถึงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนั้น สอดคล้องกับข้อมูลในบริบทอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาที่มีการเขียนเอกสารนั้นอย่างไร

2. ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (credibility) หมายถึง ผู้วิจัยจะต้องคัดเลือกเอกสารด้วยการพิจารณาว่า เอกสารนั้นจะต้องไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง

3. การเป็นตัวแทน (representativeness) ในการคัดเลือกเอกสารจะต้องพิจารณาด้วยว่า เอกสารดังกล่าวมีความเป็นตัวแทนหรือไม่ ในที่นี้ การเป็นตัวแทนมีหลายระดับ ระดับแรก หมายถึง การที่เอกสารนั้นสามารถใช้แทน หรือเป็นแบบฉบับ

ที่แทนเอกสารประเภทเดียวกันได้หรือไม่ และระดับที่สองคือ ข้อมูลในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์นั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นตัวแทนของประชากรได้ ตัวอย่างเช่น รายงานการวิจัยที่ได้มีการสุ่มตามระเบียบวิธีการวิจัย และใช้สถิติวิเคราะห์ที่ถูกต้อง

4. ความหมาย (meaning) การใช้เกณฑ์ความหมาย หมายถึง การคัดเลือกเอกสารที่มีความชัดเจนและสามารถที่จะเข้าใจได้ง่าย โดยจะต้องตรวจสอบเอกสารในเบื้องต้น ด้วยการพิจารณาข้อมูลคร่าวๆ ว่า เอกสารที่นำมาพิจารณานั้น มีข้อมูลใดที่เป็นนัยสำคัญหรือจะสร้างความหมายให้กับการวิจัยหรือไม่ การตีความเอกสารบางประเภท จึงสามารถที่จะตีความทั้งในระดับที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งก็คือการสรุปสาระสำคัญที่ปรากฏ อีกระดับหนึ่งคือ การตีความข้อมูลที่เป็นนัยที่ซ่อนแฝงอยู่

## ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

### วัตถุประสงค์การวิจัยข้อแรก เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษยนิยม

ผลการวิจัยพบว่า มนุษยนิยมเป็นแนวคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติ มีศักดิ์ศรี มีค่า และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองโดยอาศัยเหตุผล และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ต้องอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นแนวคิดที่ยึดถือคุณค่าและความสำคัญของความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีสิทธิที่จะค้นหาซึ่งสัจจะและความดีงาม สามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความเป็นมนุษย์มิใช่ถูกกำหนดโดยชาติกำเนิดหรือฐานะทางสังคมที่ติดตัวมา รวมความแล้วแนวความคิดมนุษยนิยมได้สร้างความเชื่อมั่นขึ้นในตัวของมนุษย์ อุดมคติและความบันดาลใจ แม้

แนวคิดนี้จะแยกย่อยออกได้หลายแนวคิด แต่พื้นฐานที่เป็นความเชื่อร่วมกันคือ ประการแรก เชื่อในศักยภาพของมนุษย์ในการแสวงหาความจริงและคำตอบในปัญหาต่างๆ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการเข้าใจความจริงหรือความรู้ต่างๆ ไม่มีใครสามารถอ้างได้ว่าเป็นเจ้าของความรู้หรือความจริงสูงสุดที่มนุษย์ผู้อื่นไม่สามารถเข้าใจเพียงคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลเดียว เช่น ความรู้ความสามารถพิเศษในการติดต่อกับพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประการที่สอง เชื่อในหลักเหตุผลและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประการที่สาม เชื่อว่า ความหมาย คุณค่า และเป้าหมายของมนุษย์สามารถพบได้ในชีวิตปัจจุบันไม่ใช่ตายไปแล้ว ประการที่สี่ เชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพในการกระทำสิ่งต่างๆ แต่มนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองกระทำ ประการที่ห้า เชื่อในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่คิดค้นโดยมนุษย์เพื่อตอบสนองความต้องการและการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ประการสุดท้าย เชื่อในระบบประชาธิปไตย หลักสิทธิมนุษยชน และการมีเสรีภาพที่เท่าเทียมกันของมนุษย์

สรุปได้ว่า หลักมนุษยนิยม (Humanism) มีวิวัฒนาการมาจากทฤษฎีกลุ่มที่เน้นการพัฒนาตามธรรมชาติ แต่จะมีความเป็นวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น คือเป็นกระบวนการมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญเป็นทฤษฎีที่เชื่อมั่นในตัว of มนุษย์ ซึ่งนักคิดกลุ่มมนุษยนิยมจะให้ความสำคัญของการเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพที่เพียงพอ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

**วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สอง เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์** ผลการวิจัยพบว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคำที่ยากจะหาความหมายได้อย่างชัดเจน แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ เพราะความเป็นมาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีที่มาจากประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไป คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2550) ได้ให้คำนิยามของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ว่าหมายถึง การให้คุณค่าของมนุษย์ในสังคม ซึ่งคุณค่าของคนนั้นมีทั้งในฐานะธรรมชาติของมนุษย์ เช่น การรัก ชีวิต ความกลัว เพศ อายุ เชื้อชาติ สุขภาพ สภาพทางร่างกาย และคุณค่าของคนตามฐานะตำแหน่งทางสังคม เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม สถานภาพทางสังคมการดำรงตำแหน่งสังคม แต่พบว่าในเชิงหลักการนั้น เราอาจสรุปความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (human dignity) ว่าหมายถึง คุณค่าของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้อง หรือขึ้นอยู่กับความเป็นมนุษย์ โดยในฐานะมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย ฐานะ หรือตำแหน่ง ในความเข้าใจทั่วไป การให้คุณค่ามนุษย์นั้น คุณค่าหรือศักดิ์ศรีขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม การดำรงตำแหน่งทางสังคม เมื่อเข้าใจอย่างนี้ มนุษย์คนใดรวย หรือมีบทบาททางสังคมมาก หรือมีตำแหน่งใหญ่โตก็จะมีคุณค่ามาก คนจนหรือคนที่ไม่มีบทบาททางสังคม ไม่มียศหรือตำแหน่งใดๆ ก็จะมีค่าน้อย ซึ่งหากเรามองเช่นนี้การปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นก็จะแตกต่างกันด้วย และจะเป็นความเชื่อที่จะนำมาซึ่งการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ หรือการเหยียดหยาม ลดทอน หรือการปฏิบัติต่อคนเหมือนไม่ใช่มนุษย์ หรือ

ลดฐานะมนุษย์เป็นเพียงวัตถุสิ่งของ มองคนจนว่าเป็นพวกที่ไร้ค่า มองพวกที่ไร้การศึกษาว่าเป็นพวกหนักแผ่นดิน เป็นต้น

### วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สาม เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน

ผลการวิจัยพบว่า สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่ยึดกันว่าเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนบนโลกที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และเป็นสากล ไร้พรมแดน ไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ชนชาติ ประเทศ เพศ ผิวพรรณ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม สติ ปัญญา ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจ ที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีอิสระ เสรีภาพ เสมอภาค มีชีวิตที่ดี มีสิทธิแสวงหาวัตถุประสงค์มาดำรงชีพ ได้รับการยอมรับจากสังคมและการปฏิบัติจากรัฐอย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงไม่มีบุคคล องค์กร หรือแม้แต่วิธีที่จะมาล่วงละเมิดความเป็นมนุษย์ได้

สิ่งจำเป็นที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่รอดนอกจากปัจจัยสี่ที่ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยแล้ว คือ การศึกษา การมีงานทำ การไม่ถูกทรมาน และได้รับความเป็นธรรมเมื่อถูกกล่าวหาว่าทำผิดกฎหมาย เราเรียกว่า สิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์อยู่รอดและสามารถพัฒนาตนเองได้ ว่าเป็น “สิทธิมนุษยชน” ซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และอยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใดๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต ห้ามฆ่า หรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการค้ามนุษย์ ห้ามทรมานอย่างโหดร้าย คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อ มโนธรรมหรือลัทธิทางศาสนา มีเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่ต้องมีกฎหมายมารองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่

เช่น แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการฆ่าคนเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่คนทุกคน  
สำนึกได้เองว่า การฆ่าคนนั้นเป็นสิ่งต้องห้าม เป็นบาปในทางศาสนา หรือการที่คน  
ในชาติไม่ได้รับอาหารที่เพียงพอแก่การยังชีพ ซึ่งไม่ถือว่าใครทำผิดกฎหมาย แต่  
เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รัฐบาลมีหน้าที่ต้องจัดการให้คนในชาติได้รับอาหาร  
อย่างเพียงพอแก่การมีชีวิตรอด

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า หลักสิทธิมนุษยชนมีพื้นฐานบนความเชื่อ 6  
ประการ คือ ประการแรก เชื่อว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิติดตัวทุก  
คนตามธรรมชาติตั้งแต่เกิด ประการที่สอง เชื่อว่าคนทุกคนมีความเสมอภาคเท่า  
เทียมกัน และไม่มีการเลือกปฏิบัติเกิดขึ้น ประการที่สาม เชื่อว่าสิทธิมนุษยชนเป็น  
ของคนทุกคนโดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ อาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจ  
หรือสังคม สุขภาพ และความคิดเห็นด้านต่างๆ ประการที่สี่ เชื่อว่า สิทธิมนุษยชน  
เป็นองค์รวมแยกเป็นส่วนๆ ไม่ได้ และแต่ละส่วนจะเกี่ยวพันกัน ประการที่ห้า เชื่อว่า  
การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้นๆ หมายความว่า ประชาชนแต่ละคน  
หรือกลุ่มประชาชน หรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและ  
ได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมืองและการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและ  
วัฒนธรรม และประการสุดท้าย เชื่อว่า หลักการนี้เราสามารถตรวจสอบได้และ  
เป็นไปตามหลักนิติธรรม

**วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สี่ เพื่อศึกษาสถาบันของประเทศไทยที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับ  
ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน**

ผลการวิจัยพบว่า สถาบันหลักที่สำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ได้กำหนดกติกาของสังคม โดยเฉพาะเพื่อปกป้อง คุ่มครองสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน คือ รัฐธรรมนูญ ซึ่งปรากฏว่าในการจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นประการสำคัญเสมอมา เพราะมองว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นเกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น หากละเลยหรือไม่คุ้มครองเรื่องเหล่านี้แล้วย่อมส่งผลต่อเกียรติภูมิของประเทศชาติตามไปด้วย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้ในทุกๆ รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล (มาตรา 4) และการได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพ เสมอกันของบุคคลภายใต้กฎหมาย (หมวด 3 มาตรา 27) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดขอบข่ายของการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผ่าน 4 หมวด อันได้แก่ หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 นโยบายแห่งรัฐอันประกอบด้วยสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ ที่สำคัญ กล่าวคือ

(1) ด้านกระบวนการยุติธรรม การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในด้านร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินซึ่งครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดี การพิจารณาตัดสินคดี การกักขัง การลงโทษ การบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยมีมิติของการให้ความคุ้มครองสิทธิเหยื่อ ผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้ต้องโทษ

(2) ด้านสาธารณสุข การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของประชาชน ซึ่งมีทั้งในมิติของการป้องกัน แก้ไขปัญหา และการช่วยเหลือเยียวยา ในการให้ความคุ้มครองสิทธิ ในด้านดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนและส่งเสริม ด้านทรัพยากรเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) ด้านการศึกษา การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการได้รับการศึกษา การพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ คือ เด็กและเยาวชน ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในด้านดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนในด้านทรัพยากรและการช่วยเหลือเยียวยาผู้ยากไร้ อาติ การดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพแบบไม่เก็บค่าเล่าเรียน รัฐธรรมนูญในการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู เป็นต้น

(4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนในฐานะเจ้าของประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ต้องเป็นไปอย่างยั่งยืน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐในการจัดให้ผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ ก่อนการดำเนินการของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ซึ่งการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นการให้ความคุ้มครองที่เป็นคู่ขนานกับสิทธิทางการเมืองการปกครอง

(5) ด้านที่อยู่อาศัย การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ซึ่งครอบคลุมสิทธิด้านที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน การสืบทอดมรดก การครอบครอง การบริหาร จัดการและการถ่ายโอนทรัพย์สิน เสรีภาพในการประกอบอาชีพ การเดินทาง และเลือกถิ่นฐานที่อยู่อาศัย โดยในมิติดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การคุ้มครองในลักษณะของการจำกัดขอบข่าย การใช้อำนาจของรัฐซึ่งต้องเป็นไปเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

(6) ด้านการขนส่ง การจัดตั้งอำนวยความสะดวกรองรับการให้บริการและสร้างความเสมอภาคของประชาชน ทุกกลุ่มในการใช้บริการโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของรัฐ โดยรัฐจะต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไก ที่มีประสิทธิภาพใน

การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรู้ข้อมูลที่เป็นจริง ด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือด้านอื่นใด อันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค

(7) ด้านเศรษฐกิจ การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการจัดระบบเศรษฐกิจ ในรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีโอกาสดำเนินการได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ รวมถึงการส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครอง และสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบสหกรณ์ประเภทต่างๆ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางของประชาชนและชุมชน ตลอดจนการพัฒนาประเทศ จะต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ และความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบ

(8) ด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีขึ้นเพื่อจำกัดและตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงโดยประชาชนหรือทางอ้อมโดยองค์กร หรือผู้แทนโดยสิทธิทางการเมือง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การรับรองจะเป็นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการทางการเมือง ซึ่งมีตั้งแต่ระดับล่างในเรื่องสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล

รับทราบข้อมูลไปจนถึงระดับสูงในเรื่องการให้ข้อเสนอแนะ การปรึกษา การวางแผน ร่วมกันกับภาครัฐ ก่อนที่จะมีการตัดสินใจในเชิงนโยบายและลงมือปฏิบัติ

(9) ด้านสิทธิชุมชน วัฒนธรรม และศาสนา การอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริม ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของ ท้องถิ่นและของชาติ การจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและ ยั่งยืน ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ รวมถึงการเข้าชื่อเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงาน ของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือดเนินการ ดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และ

(10) ด้านข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การให้ความ ค้ำครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร สิทธิใน การรับทราบ เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนสิทธิในการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ ใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม นอกจากนี้ สิทธิในด้าน ดังกล่าวถือว่ามีความเชื่อมโยงกับสิทธิทางการเมือง เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนจะเป็นไปได้ต้องมีประสิทธิภาพ ย่อมต้องอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริง การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเป็นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ทางการเมืองการปกครอง

สถาบันของรัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (National Human Rights Commission of Thailand) เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบด้วย ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ ทั้งนี้ โดยต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนจากองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนด้วย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว วาระละ 7 ปี โดยมีสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นหน่วยงานข้าราชการฝ่ายรัฐสภาสามัญ

## 2. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

ตามกฎหมายกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 ฉ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2543 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มีภารกิจเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพที่ประชาชนพึงได้รับตามกฎหมาย โดยการจัดวางระบบและส่งเสริมให้ประชาชนมี

ความรู้เกี่ยวกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดจนการดำเนินการให้พยานผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือ เยียวยาในเบื้องต้น เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองและดูแลจากรัฐอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

3. *กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงวัฒนธรรม* เป็นหน่วยงานที่จะทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ศึกษาวิจัย และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเพื่อให้สาธารณชน โดยเฉพาะนักเรียนและนักศึกษาได้รับรู้และช่วยกันส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

4. *กระทรวงมหาดไทย* มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น จดทะเบียน คนเกิด จดทะเบียนบ้าน และย้ายบ้าน ทำบัตรประจำตัวประชาชน จดทะเบียนคนตาย เป็นต้น

5. *สำนักงานตำรวจแห่งชาติ* มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและ ดำเนินคดีกับบุคคลที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

6. *หน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ* ที่ใช้อำนาจในการส่งเสริม และดูแลเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นครั้งคราว เช่น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมป่าไม้ กรมที่ดิน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานของเอกชนอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งหน่วยงานขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ บางหน่วยงานเกิดจากการรวมตัวกันของคนไทยด้วยกันเอง เช่น สมาสตรแห่งชาติ มูลนิธิเด็ก และสมาคมส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น ส่วนองค์การบางองค์การของเอกชนก็ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศให้

เคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น องค์การสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย  
องค์การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย เป็นต้น

### วัตถุประสงค์การวิจัยข้อห้า เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่ข้องเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของ ความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งได้รับการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (General Assembly) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน และประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่สืบทอดประเทศแรกๆ ที่ให้การรับรองปฏิญญาสากลฉบับนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงถือเป็นเอกสารสำคัญในการกำหนดกรอบมาตรฐานสำหรับการออกแบบระบบการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน และแม้ตัวปฏิญญาสากลฯ จะเป็นรูปแบบของเอกสารเชิงหลักการที่มาจากข้อตกลงร่วมกันที่มิได้มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่ก็ถือเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย ว่ามีสถานะเสมือนเป็นกฎหมายระหว่างประเทศอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศที่รัฐต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อยกเว้น ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศไทยในช่วงหลัง โดยเฉพาะนับตั้งแต่ ฉบับ พ.ศ. 2540 ได้มีการพัฒนาเพื่อ

รองรับการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

แต่กลับพบว่าประเทศไทยในขณะนี้ คือ วิกฤตสิทธิมนุษยชนและวิกฤตรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ต่ำกว่าบรรทัดฐานกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน 2 ฉบับหลัก คือ กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ICESCR) ซึ่งถ้าไม่ยับยั้งร่วมกัน ผลพวงของการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางจะนำไปสู่รัฐที่ล้มเหลวหรือ Failed State ได้

เราอาจสรุปสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยได้จากรายงานของสถานทูตสหรัฐอเมริกา (2563) ที่ได้รายงานด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี พ.ศ. 2563 ในส่วนของสถานการณ์ของประเทศไทยไว้ว่า ปัญหาสิทธิมนุษยชนที่สำคัญได้แก่ มีรายงานการสังหารที่ผิดกฎหมายหรือตามอำเภอใจโดยรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล การทรมานและเหตุการณ์การปฏิบัติหรือลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือทำลายศักดิ์ศรีโดยเจ้าหน้าที่ของทางการ การจับกุมและคุมขังโดยพลการโดยเจ้าหน้าที่รัฐ นักโทษการเมือง การแก้แค้นโดยมีเหตุจูงใจทางการเมือง ซึ่งรวมถึงข้อกล่าวหาว่ามีการบังคับบุคคลซึ่งมีถิ่นที่อยู่ต่างประเทศให้สูญหาย การแทรกแซงทางการเมืองในกระบวนการพิจารณาคดี การจำกัดเสรีภาพการแสดงออก สื่อ และอินเทอร์เน็ตอย่างเคร่งครัด ซึ่งรวมไปถึงการจับกุมและดำเนินคดีกับผู้ที่วิจารณ์รัฐบาล การตรวจสอบเนื้อหา ก่อนเผยแพร่ การปิดกั้นเว็บไซต์ และกฎหมาย

หมิ่นประมาททางอาญา การแทรกแซงสิทธิในการชุมนุมอย่างสงบและเสรีภาพในการสมาคม รวมถึงการคุกคามนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนและผู้สื่อข่าว รัฐบาล การส่งกลับผู้ลี้ภัยที่เผชิญภัยอันตรายต่อชีวิตหรือเสรีภาพ การใช้ความรุนแรงต่อเด็ก การจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง การกระทำทุจริตอย่างร้ายแรง การค้ามนุษย์ การละเมิดสิทธิของผู้ลี้ภัยและแรงงานต่างด้าว และการจำกัดเสรีภาพในการสมาคมของผู้ใช้แรงงานอย่างมีนัยสำคัญ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธ นิยมศิลป์ (2564, หน้า 49) ที่ศึกษาการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในประเทศไทย ที่พบว่า

“ . . . การที่การคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมในประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งแนวทางในการพิพากษาคดีของตุลาการไทยไม่เป็นไปในแนวเดียวกันก็เนื่องจากระบบกฎหมายที่คุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมภายในประเทศไทยไม่สอดคล้องกับหลักสากล ทำให้หลักสากล แนวคำพิพากษาศาลระหว่างประเทศและคำวินิจฉัยขององค์กรระหว่างประเทศไม่มีอิทธิพลในการชี้้นำการตรวจสอบดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ปัญหาความไม่สอดคล้องนี้เกิดจากปัญหา 4 ประการ ได้แก่ (1) กฎหมายภายในของไทยรับรองเสรีภาพในการชุมนุมไม่เท่ากับบทบัญญัติตาม ICCPR (2) มีการใช้กฎหมายอื่นมาบังคับควบคุมไปกับ พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะโดยไม่คำนึงถึงหลักสากล (3) กฎหมายเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่มีดุลยพินิจมาก และ (4) กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องใช้วิธีใดในการตรวจสอบการแทรกแซงเสรีภาพในการชุมนุม . . . ”

และสอดคล้องกับข้อสังเกตจากงานวิจัยของ ธนกฤต ชีรประภากรษ์ (2564, หน้า 225) ที่ได้ศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนแก่บุคคลผู้เรียกร้องสิทธิทางการเมือง พบว่า

“...พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะพ.ศ. 2558 ที่เหมือนว่าจะสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่ในความเป็นจริงแล้วพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 นี้ ยังมีได้สนับสนุนความเป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง เนื่องจากการจำกัดสิทธิในหลายด้านของผู้ชุมนุมสาธารณะและแกนนำการชุมนุม เช่น การตีกรอบกำหนดสถานที่ในการชุมนุม การดำเนินกิจกรรมในการชุมนุม ยังจำกัดซึ่งสิทธิเสรีภาพไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญเมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศที่มีพระราชบัญญัตินี้เช่นกัน หากการชุมนุมนั้นเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สามารถถูกระงับยับยั้งได้ในหลายช่องทางตามมาตรการภาครัฐจะนำมาใช้ ซึ่งหากผู้นำการชุมนุมยังฝ่าฝืนไม่ยุติการชุมนุม ภาครัฐสามารถบังคับใช้กฎหมายอาญามาดำเนินคดีกับบรรดาผู้ชุมนุมหรือแกนนำการชุมนุมได้ทันที ดังนั้น ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมโดยให้การเรียกร้องสิทธิทางการเมืองเป็นเหตุที่ไม่อาจออกหมายอาญาหรือดำเนินคดีแก่บุคคลผู้เรียกร้องสิทธิทางการเมืองได้...”

ปัญหาสิทธิมนุษยชนของเด็กและเยาวชนนั้น ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562-2566) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

แก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยให้ก้าวหน้าทัดเทียมระดับสากล และแผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม ในส่วนของกลุ่มเด็กและเยาวชน เน้นการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของเด็ก เปรียบปรามปัญหาการใช้แรงงานเด็ก

แต่จากรายงานประจำปี Ending Violence in Childhood ที่จัดทำขึ้นโดย Know Violence in Childhood ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่เคลื่อนไหวเรื่องการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก รายงานนี้ระบุว่าสำหรับประเทศไทย พบว่า เด็ก 56% หรือนับเป็นจำนวนมากกว่าครึ่งของประชากรเด็กอายุระหว่าง 1-18 ปี ถูกทำโทษด้วยการทำร้ายร่างกายและการล่วงละเมิดทางเพศ มีข้อมูลจากศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน เปิดเผยว่าในปี พ.ศ.2556-2562 มีทั้งหมด 1,186 กรณี มี 482 กรณีที่บุคคลอื่นกระทำความรุนแรงกับเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนมากที่สุด บุคคลอื่นในที่นี้ยังรวมไปถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้ความรุนแรงต่อเด็ก รองลงมาเป็นกรณีเด็กกระทำกับเด็กด้วยกัน 464 กรณี คนในครอบครัวทำกับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ของเด็กหรือแม้แต่ญาติผู้ใหญ่ที่ฝากเลี้ยง 135 กรณี สาเหตุหลักๆ ที่ทำให้เด็กถูกทารุณกรรมสาเหตุแรก ตัวพ่อแม่เด็ก เช่น พ่อแม่ที่มีอายุน้อยไม่พร้อมมีลูกทำให้มีปัญหาในครอบครัว สภาพจิตใจไม่ปกติ ทำให้ไม่รักและใส่ใจลูกเท่าที่ควร และสุดท้ายเมื่อมีปัญหา ก็หันไปใช้กำลังกับลูก สาเหตุต่อมาคือเกิดจากตัวเด็กเอง เช่น เด็กเลี้ยงยาก หรือชนก็จะทำให้ผู้ปกครองไม่พอใจลงมือทำร้ายร่างกายเด็กและสาเหตุสุดท้าย เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่บีบบังคับ เช่น ครอบครัวยากจน ขาดเสาหลักค้ำจุนครอบครัว ทำ

ให้เกิดความเครียดและหันไประบายกับลูก และมี 105 กรณีที่ครูหรือบุคลากร  
การศึกษากระทำกับเด็ก ( เฝ้าซี ล่าเต๊ะ, 2564)

นอกจากนี้ ในภาพรวม พบว่า ปัญหาสิทธิ มนุษยชนของประเทศไทยยัง  
ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง สอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยของธัญญา จันทร  
ตรง และกุลทิพย์ ศาสตรระจุ (2557, หน้า 92) ที่ศึกษาเรื่อง นักข่าวพลเมืองกับการ  
ใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย พบว่า

“ . . .ในมุมมองของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยต่างมองว่าปัญหาสิทธิ  
มนุษยชนนั้นเป็นเรื่องที่ใหญ่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ คุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็น  
มนุษย์ความไม่เสมอภาค การไม่ได้รับความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย และกำลังเป็น  
ปัญหาที่ทุกคนในสังคมควรจะตระหนักถึง และช่วยกันป้องกันแก้ไข. . . ซึ่งเป็นไปใน  
ทิศทางเดียวกับการรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายปีของประเทศไทย โดยฮิว  
แมนไรท์วอตช์ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 (ฮิวแมนไรท์วอตช์ รายงาน  
สถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายปีของประเทศไทย, 2556) พบว่าปัญหาสิทธิ  
มนุษยชนของประเทศไทยยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังในรัฐบาลสมัยปัจจุบัน ไม่  
ว่าจะเป็นเรื่อง 1) การดำเนินการเอาความผิดกับผู้ที่รับผิดชอบต่อความรุนแรงทาง  
การเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2553 2) การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก 3) ความรุนแรง  
และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4) การละเมิดสิทธิของ  
ผู้ลี้ภัย และแรงงานต่างด้าว”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญในหลายมาตราที่  
ออกมาปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่ฉบับปี พ.ศ. 2540 แล้วก็ตาม แต่ก็

ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย องค์การอิสระที่ทำหน้าที่ในเรื่องนี้ คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเองเสนอมาตรการต่างๆ ออกมา แต่ก็ไม่มีสภาพบังคับใช้ทางกฎหมาย ประสิทธิภาพจึงเกิดขึ้นไม่ได้ สอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยของ โกเมศ สุบงกช (2561, หน้า 119) ที่ว่า

“จากการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ผ่านมาพบว่า มีเรื่องร้องเรียนที่จะต้องติดตามผลการดำเนินการตรวจสอบตามมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นจำนวนมาก สาเหตุสำคัญคือ มาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการไม่มีสภาพบังคับในทางกฎหมาย ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่สนใจในมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออาจกล่าวได้ว่าบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้ให้ความสำคัญต่อมาตรการที่คณะกรรมการกำหนด โดยปัจจุบันคณะกรรมการเป็นเพียงองค์กรที่มีอำนาจในการตรวจสอบ และทำความเข้าใจ หรือข้อเสนอแนะให้มีการดำเนินการ ซึ่งจะมีการดำเนินการหรือไม่อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจขององค์กรอื่นที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาด”

และสอดคล้องกับทัศนะของ กฤษณะ บวรรัตนารักษ์ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เป็นหนึ่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนแล้วเสนอมาตรการแก้ไขต่อบุคคลหรือหน่วยงานของรัฐ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการให้รายงานต่อรัฐสภา หรือเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี ไม่มีอำนาจหน้าที่ให้คุณให้โทษ

ต่อเจ้าหน้าที่รวมทั้งหน่วยงานของรัฐได้เหมือนองค์กรอิสระอื่นๆ เช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นต้น ทำให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐไม่ให้ความสำคัญกับ ข้อเสนอแนะของ กสม. เท่าที่ควร

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง กำกับดูแลกระบวนการนำนโยบายสิทธิมนุษยชนไปปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนสิทธิมนุษยชนและแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนอย่างเข้มงวด ในทุกระดับ
2. รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้เกิดการใช้อำนาจไปละเมิดสิทธิ เสรีภาพและสิทธิมนุษยชนของพลเมือง รวมทั้งมีบทลงโทษที่รุนแรง
3. รัฐบาลควรสนับสนุนให้เกิดการเข้ามีส่วนร่วมโดยการรวมกลุ่มกันของประชาชน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกลุ่มในการนำเสนอข้อร้องเรียน ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน
4. ควรจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนเป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษเฉพาะคดีสิทธิมนุษยชน ดำเนินการตามกระบวนการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนที่ได้รับรองสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

## ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรให้มีการศึกษาปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนรายกลุ่มในสังคมไทย เพื่อจะได้ทราบที่มาของปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

## เอกสารอ้างอิง

- กฤษณะ บวรรัตนารักษ์. (2564). ประเทศไทยกับสิ่งทำลายด้านมนุษยชน. ค้นเมื่อ 30 กันยายน 2564. จาก [https://www.matichon.co.th/news-monitor/news\\_292378720%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20](https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_292378720%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20)
- โกเมศ สุปงกช. (2561). ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับทางกฎหมายในกระบวนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 12(2), 105-123.
- ธนกฤต ธีรประภากรักษ์. (2564). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนแก่บุคคลผู้เรียกร้องสิทธิทางการเมือง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 12(1), 214-226.
- ธัญญา จันทรตรง และกุลทิพย์ ศาสตร์ระจุ. (2557). นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 7(2), 86-98.
- เฟาซี ล่าเต๊ะ. (2564). ละเมิดสิทธิหนูทำไม? ค้นเมื่อ 30 กันยายน 2564, จาก <https://www.amnesty.or.th/latest/blog/865/>

พัชร นิยมศิลป์. (2564). การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในประเทศไทย.

วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 39(1), 35-58.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา. 134, 40, 1-90.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2564). แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 – 2565). ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2564, จาก

[http://rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd\\_16/plan4/plan4\\_-\\_final.pdf](http://rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_16/plan4/plan4_-_final.pdf)

Scott, J. (1990). *A matter of record: Documentary sources in social research*. Cambridge, UK: Polity press.